

MOLLUSKENRIJKDOM IN SCHELLINKHOUT (N.H.)

Het was in de week van 28 juli tot 3 augustus van dit jaar geen mooi weer om landslakken te zoeken aan de IJsselmeerdijk in Schellinkhout. Prachtig zonnig en droog weer, met veel baders aan de dijk. Ik heb me daarom eerst maar eens aan de waterkant aan het zoeken gezet.

De stenen, die daar overal in het water liggen, zijn rijk begroeid met allerlei algen die gracieus heen en weer zwiepen in het water. Vlak onder die algenzone vond ik tientallen exemplaren van Physa fontinalis (L.) op de stenen. Geen ervan echter heb ik kunnen vinden met de mantellappen over de schelp uitgespreid. Een enkel exemplaar van Lymnaea ovata (Drap.) zat er ook tussen en nog minder Potamopyrgus jenkinsi (Smith). Physa domineerde sterk.

Dieper, aan de onderkant van de stenen, vond ik Theodoxus fluviatilis (L.) in verschillende afmetingen. Dikwijls waren ze in allerlei holletjes in de stenen weggekropen. Verder een enkel jong exemplaar van Dreissena polymorpha, die zich blijkbaar liever in dieper water ophouden.

De stukken hout, die hier en daar tussen de stenen steken afzoekende, vond ik tot mijn verrassing twee exemplaren van Vertigo pygmaea (Drap.).

Er zullen ongetwijfeld veel meer van deze slakjes leven in het aangrenzende vochtige weiland, dat het voetbalveld van Schellinkhout is.

Op bijna ieder stuk hout, dat in het water stak, zaten exemplaren van Succinea pfeifferi (Rossm.), vlakbij de waterspiegel en enkele zelfs in het water. Ik vond een stok waarop S. pfeifferi en Physa fontinalis door elkaar zaten, de een vanaf het land, de ander vanuit het water komende. Dus toch, ondanks de droogte, al twee landslakken: Vertigo pygmaea en Succinea pfeifferi.

Vlakbij de prachtig gerestaureerde kerk van Schellinkhout, waar de zomerdijk een bocht maakt, is vanouds de Schelpenbocht.

Of zoals de Westfriese bevolking zegt: "de Skullepebocht". De zuidwestenwind heeft hier de eeuwen door steeds de zuiderzeeschelpen op een hoop gespoeld. Hoofdzakelijk waren dat Mya arenaria, Cardium edule en Spisula subtruncata. In het alge-

meen kleinere exemplaren dan we op het Noordzeestrand vinden. Het zijn echte "Zuiderzeevormen". Die schelpen zijn altijd door de boerenbevolking weggehaald met paard en kar. Ze dienden en dienen nog tot verharding van de paden rond de boerderijen en woonhuizen. Vooral ook de paadjes vanaf de dijk naar de huizen worden regelmatig bestrooid om uitglijden op de natte, vette klei te voorkomen. Maar meer nog werden ze gebruikt ter verfraaiing, want in het voorjaar, zo tegen Pinksteren of voor de kermis werden dan overal rond de huizen en in de bloementuintjes de mooie witte schelpen gestrooid.

Die Schelpenbocht was, tot voor een paar jaar nog, verpacht aan een ingezetene. De pachter ontdeed de schelpen af en toe eens van wrakhout en harkte ze wat bij elkaar. Wie schelpen wilde hebben moest aan de pachter een kleinigheid betalen en verder maar zien, dat hij de schelpen thuis kreeg. Maar omdat er geen brood in zat was de pachter meestal ergens aan het werk als er een klant kwam. Dat was geen bezwaar, want iedereen kent iedereen op dit dorp en het gebeurde dan ook dat de "klant" een week later pas toevallig de pachter eens tegenkwam en hem "een meevalleertje" gaf.

Een keer heeft de schelpenpachter een grote schelp "met allemaal jonkies op zijn rug" voor me bewaard. Of ik zo iets weleens gezien had? Nou, dat had ik niet. Maar het bleek een grote, losse klep van Anodonta cygnea te zijn, die rondom bezet was met Dreissena polymorpha. Toch leuk. De pachter heeft er echter de brui aan gegeven, want het is de laatste jaren hoofdzakelijk kroos wat de zuidwestenwind brengt. Het werd met de schelpen uiteraard steeds minder, althans met de Zuiderzeesoorten. De fauna is veranderd. Al jaren bekijk ik dat daar zo een beetje en in mijn verzameling vind ik Anodonta anatina (L.), A. cygnea cygnea (L.) en A. cygnea zellensis (Gm.) allen in 1948 in Schellinkhout verzameld, evenals Dreissena polymorpha (Pallas). Van de drie Anodonta's kwam A. anatina het meest frequent voor. Pas in 1958 heb ik Unio pictorum (L.) verzameld.

Bovenstaande waarnemingen willen niet zeggen, dat genoemde soorten al niet eerder aangespoeld zijn. Voordien heb ik niet zo intensief gezocht. Maar opmerkelijk - en ook wel verklaarbaar dacht ik - is, dat Unio veel later op het tapijt verscheen.

Het "paradepaardje" onder de landslakken van Schellinkhout is Helicigona lapicida (L.). Voor zover mij bekend is Schellinkhout nog steeds de enige vindplaats in dit deel van ons land. Bij tientallen kruipen ze bij vochtig weer over de keien der dijkglooiing. Ze kruipen snel, veel sneller dan bijvoorbeeld Cepaea nemoralis. Het leuke is ook, dat ze niet opvallen, als ze op de stenen zitten. Dat komt, behalve door de kleur, ook wel omdat ze zo plat zijn, denk ik. Je ziet er na enkele ogenblikken kijken ineens een zitten en dan ook spoedig meer. "Ze vallen niet in het oog", is hier een goede uitdrukking. De "Helicigona-zone", als ik het zo noemen mag, strekt zich uit vanaf de bovenste stenen (eerst is er nog een grastalud) tot een paar meter boven de waterspiegel. Een enkel exemplaar komt ook wel lager voor. En dan komen ze, merkwaardig genoeg, alleen bij "'t end van 't dorp" voor. Waarom zouden ze zich niet verder verspreiden? De zone wordt voor een groot deel overlapt door wat ik zou willen noemen de "Laciniaria-zone".

Laciniaria biplicata (Mont.) komt hier in zulke grote aantallen voor, dat ik het wel heb meegemaakt, op een regenachtige dag, dat ik werkelijk niet meer wist waar ik een voet neer moest zetten zonder op deze mooie slakjes te trappen. Bij honderden zitten ze voornamelijk onder de opslag van es en vlier. Ze zitten lager op de glooiing dan Helicigona en voor een deel dus in dezelfde zone. Het is voor slakken een prachtig milieu, want ze kunnen diep tussen de granietkeien wegkruipen als de zon schijnt. En dat doen ze dan ook, want in genoemde vakantieweek waren ze haast niet te vinden.

Cepaea nemoralis (L.) leeft hier ook bij honderden tussen de stenen, vooral dichtbij het water. Verder hebben ze een grote voorkeur voor vlierstruiken en vond ik ze bij tientallen aan de onderkant van de bladeren van het klein hoefblad. De meeste exemplaren zijn zonder spiraalbanden, anderen juist weer met alle vijf de banden.

Arianta arbustorum (L.) komt veel minder frequent voor. Vlakbij het water is zijn milieu.

Verder leven er nog allerlei slakjes die u overal elders ook kunt vinden en waar ik niet over zal uitweiden. Het is een bijzonder mooi stuk dijk met een rijke flora en fauna. Dat komt, denk ik, omdat de dijk hier in noord-zuidrichting loopt, waardoor de zon de hele dag op de glooiing schijnt, of althans kan schijnen.

Cernuella virgata (da C.), die bekend is van de IJselmeerdijk in West-Friesland, komt ook hier in grote aantallen voor. Echter niet op de stenen maar in het gras. Deze slakken kunnen zich blijkbaar heel goed verstoppen in het gras, want ik kan ze nooit vinden bij droog weer. Wel als het lekker nat is. Dan zitten ze ineens bij honderden op het gras. In Schellinkhout hoofdzakelijk onder aan de dijk in het kleine greppeltje, dat de afscheiding van het voetbalveld vormt. Er komen twee variëteiten voor, een mét en een zonder spiraalbanden op het huisje. Van beide variëteiten

teiten ongeveer een gelijk aantal, dacht ik. Ik hoop ze nog eens te kunnen tellen, bij gelegenheid.

Er is nog veel meer te zien, want er zijn buitendijks slootjes met een bijzonder rijke flora en fauna. Ik vond er bij een steekproef diverse Planorbiden, w.o. Planorbis albus, Segmentina nitida, Valvata piscinalis, Bithynia tentaculata en B. laechi. Van B. tentaculata vond ik een exemplaar met radiaire banden op het huisje. Misschien niets bijzonders, maar ik had het nog nooit gezien. U ziet, ik ben nog lang niet uitgekeken daar.

IJmuiden, 10 augustus 1963

C. Groot.